ЕКОЛОГІЧНЕ І ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО

УДК 349.41
DOI https://doi.org/10.32782/klj/2026.3.15

Вергелес О. А.,
аспірантка кафедри земельного та аграрного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0009-0008-7791-6574

ПРАВОВА ПРИРОДА ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Анотація. У статті досліджено правову природу юридичної відповідальності у сфері державної реєстрації земельної ділянки. Ціллю державної реєстрації земельної ділянки є формування земельної ділянки як об'єкта прав шляхом відкриття Поземельної книги у Державному земельному кадастрі, а також присвоєння кадастрового номеру.

З'ясовано поняття правової природи юридичної відповідальності у сфері державної реєстрації земельної ділянки, яке не закріплено у чинному законодавстві України, як основне, суттєве щодо досліджуваного правового явища. Таким суттєвим є ознаки, поняття, принципи, підстави, види, цілі та функції юридичної відповідальності у сфері державної реєстрації земельної ділянки. Для з'ясування поняття правової природи юридичної відповідальності у сфері реєстрації було окремо досліджено поняття «правова природа» та «юридична відповідальність».

Встановлено, що юридична відповідальність у сфері реєстрації встановлюється за вчинені дії, а її переважною ознакою є те, що вона реалізовується як юридична діяльність у формі правозастосування. До принципів вказаного виду юридичної відповідальності можна віднести основоположні, загальні та галузеві. Підстави настання юридичної відповідальності у сфері реєстрації є фактичними та юридичними. Видами юридичної відповідальності у сфері реєстрації за галузями права є цивільна, дисциплінарна, земельна, адміністративна та кримінальна.

До цілей та функцій юридичної відповідальності у сфері реєстрації потрібно віднести наступні: загальносоціальні (запобігання правопорушень (превентивна функція) та формування правової поведінки (виховна функція)) та індивідуальні (настання негативних наслідків за правопорушення (каральна функція), отримання компенсації постраждалою особою (відновлювальна функція)).

Напрямком подальших досліджень є практичні проблеми, які виникають під час встановлення юридичної відповідальності у сфері державної реєстрації земельної ділянки.

Ключові слова: *державна реєстрація земельної ділянки, земельна ділянка, правова природа, земельні правовідносини, земельні права, юридична відповідальність у сфері державної реєстрації земельної ділянки.*

Verheles O. A. Legal nature of legal liability in the field of state registration of a land parcel

Abstract. The article examines the legal nature of legal liability in the field of state registration of a land parcel. The purpose of state registration of a land parcel is to establish the land parcel as an object of rights by opening a Land Book in the State Land Cadastre and assigning a cadastral number.

The study clarifies the concept of the legal nature of legal liability in the field of state registration of a land parcel, which is not defined in the current legislation of Ukraine, and identifies it as the fundamental and essential characteristic of the legal phenomenon under consideration. Such essential characteristics include the features, concept, principles, grounds, types, objectives, and functions of legal liability in the field of state registration of a land parcel. In order to determine the concept of the legal nature of legal liability in the field of registration, the notions of "legal nature" and "legal liability" were examined separately.

© Вергелес О. А., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

It has been established that legal liability in the field of registration is imposed for committed actions, and its predominant characteristic is that it is implemented as a legal activity in the form of law enforcement. The principles of this type of legal liability include fundamental, general, and sector-specific principles. The grounds for legal liability in the field of registration may be factual or legal. According to branches of law, the types of legal liability applicable in the field of registration include civil, disciplinary, land, administrative, and criminal liability.

The objectives and functions of legal liability in the field of registration include the following: general social objectives and functions, namely the prevention of offences (preventive function) and the promotion of lawful conduct (educational function), as well as individual objectives and functions, namely the imposition of adverse consequences for offences (punitive function) and compensation for the injured party (restorative function).

A promising area for further research is the examination of practical issues arising in the process of establishing legal liability in the field of state registration of land parcels.

Key words: *state registration of a land parcel, land parcel, legal nature, land legal relations, land rights, legal liability in the field of state registration of a land parcel.*

Постановка проблеми. Юридична відповідальність як правове явище, що є формою реалізації права, полягає у настанні негативних наслідків для особи, яка здійснила порушення норм права, і регулюється нормативними приписами. Державна реєстрація земельної ділянки (далі – реєстрація) є правовим явищем, що виражається, серед іншого, у формі правовідносин, яке спрямоване, зокрема на внесення відомостей про земельну ділянку до Державного земельного кадастру (далі – кадастр) та формування земельної ділянки як об'єкта земельних прав. Учасники правовідносин з реєстрації можуть вчинювати порушення нормативних приписів, що призводить до порушень прав інших учасників. Наприклад, проблемою, яка часто згадується у відкритих джерелах в контексті реєстрації, є, відмова заявнику у здійсненні реєстрації у разі знаходження в межах земельної ділянки іншої земельної ділянки або її частини (явище, яке відоме також як «накладка») [1]; ця відмова може надаватися з порушенням приписів законодавства. Отже, дане наукове дослідження правової природи юридичної відповідальності у сфері реєстрації завдяки встановленим науковим фактам опосередковано сприятиме більш ефективному захисту прав суб'єктів правовідносин з реєстрації, відновленню порушених прав, запобіганню порушенню права щодо реєстрації та формуванню правомірної поведінки у сфері реєстрації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Юридичну відповідальність у земельному праві, зокрема у сфері земельних правовідносин досліджували А.В. Катрич, О. Літошенко, Л.В. Мелех, А.М. Мірошниченко, М.І. Сингаєвська, Д.В. Федчишин, М. В. Шульга та інші вчені. Юридичну відповідальність як форму реалізації права досліджували М. С. Кельман, М. І. Козюбра, О.В. Петришин, П.М. Рабінович, В. М. Стратонов, М. В. Цвік та інші вчені. Аналіз об'єктивно протиправного діяння провів А. М. Шульга. Водночас наразі у науці земельного права України не здійснювалося дослідження юридичної відповідальності у сфері реєстрації, зокрема, не вивчалася правова природа цього поняття, що є метою цієї статті.

Метою цієї статті є з'ясування правової природи юридичної відповідальності у сфері реєстрації за допомогою методів аналізу та синтезу, зокрема сформулювати суттєві ознаки, поняття, принципи, види, підстави, цілі та функції юридичної відповідальності.

Виклад основного матеріалу.

1. Поняття правової природи юридичної відповідальності

Перш за все потрібно з'ясувати один з елементів об'єкта наукового дослідження цієї статті, зокрема чим є правова природа. Включення цього аналізу до наукової роботи зумовлено тим, що авторка погоджується з позицією Д. Очколяса, який зазначав, що українські науковці-юристи зазвичай не визначають, що саме вони мають на увазі під правовою природою того чи іншого правового явища [2, с. 194]. Найчастіше автори під час дослідження правової природи (не лише правових явищ у земельному праві, а й в інших галузях права) здійснюють визначення суттєві ознаки: поняття, характеристики [3, с. 101, 102], виявлення підходів до визначення правових категорій [4, с. 101], сутність правового явища, дослідження підходів до визначення поняття правового явища [5, с. 128]. На думку І. В. Матвєєва, включення правової природи

до об'єкту наукового дослідження потрібно для розуміння вичерпної характеристики правового явища. Природа, на його думку, є сутністю окремо визначеного явища правової дійсності. Тому він вважає, що під правовою природою потрібно розуміти визначення істотних ознак правового явища та його місця серед інших подібних правових явищ [2, с. 196]. Відповідно до позиції А. В. Захарова, з'ясування правової природи певного юридичного явища означає встановлення галузі права, до якої належать норми, що регулюють конкретні правовідносини [2, с. 196]. З наведеними вище позиціями науковців авторка погоджується, однак вважає, що поняття правової природи потрібно доповнити.

Відповідно до тлумачного словника української мови слово «природа» має значення сукупності якостей або властивостей явища, суті явища [6]. Слово «суть» означає основне, найважливіше чого-небудь [7]. Правовий є прикметником від слова «право», тобто визначає відносну характеристику природи як такої, що належить до права, є частиною правової дійсності, може бути нормативно вираженою, бути обов'язковою до виконання та врегульовуватися нормами права. Отже, правова природа означає основні характеристики, суть конкретного явища: зокрема у цій статті правового явища юридичної відповідальності у сфері реєстрації.

На думку авторки, в кожному конкретному випадку наукового дослідження потрібно визначати обсяг поняття правової природи для індивідуально визначеного правового явища, тому що потрібно зважати на призначення досліджуваного правового явища. Залежно від цілі, форми існування правового явища, потрібно визначати перевагу основних суттєвих ознак у правовому явищі. Зокрема, у випадку з юридичною відповідальністю у сфері реєстрації – для визначення обсягу поняття правової природи потрібно зважати, що призначення юридичної відповідальності полягає, на думку авторки, перш за все, в настанні несприятливих наслідків для особи, яка порушила правові норми, що відбувається через здійснення процедур (тобто, реалізації права). Настання негативних наслідків має відбуватися відповідно до принципів та норм права. Це свідчить про те, що правова природа юридичної відповідальності у сфері реєстрації, перш за все, але не виключно, полягає у визначенні ознак, поняття, принципів, видів юридичної відповідальності, підстав, цілей та функцій. З'ясування цих понять дозволить зрозуміти суть предмета досліджень.

2. Ознаки та поняття юридичної відповідальності у сфері реєстрації

Для визначення суттєвих ознак та формування доктринального поняття юридичної відповідальності у сфері реєстрації потрібно зрозуміти, перш за все, лексичне значення слова «відповідальність». Це слово має наступні визначення у словнику: обов'язок особи, який був покладений на неї або взятий нею самостійно, відповідати за дії. Згідно з визначенням у філософському енциклопедичному словнику відповідальність розглядається як філософсько-соціологічне поняття, що визначає міру відповідності поведінки суб'єкта існуючим соціальним нормам [8]. Отже, відповідальність може мати значення усвідомленого обов'язку особи відповідати за дії, які мають відповідати соціальним нормам. Прикметник «юридичний» вказує на зв'язок відповідальності з правом. Юридичні норми є частиною соціальних норм, однак вони відрізняються обов'язковим характером, що санкціонується державою.

У чинному законодавстві України визначення поняття «юридична відповідальність у сфері державної реєстрації земельної ділянки» не закріплено у нормативно-правових актах (далі – НПА); відповідні норми-дефініції і термін відсутні. У Земельному кодексі України від 25.10.2001 р. (далі – ЗК України) у ст. 211 зазначено, що відповідальність за порушення земельного законодавства є цивільною, адміністративною або кримінальною, зокрема за ухилення від державної реєстрації земельних ділянок та подання недостовірної інформації щодо них (п. «ї» ст. 211). Відповідно до ст. 39 Закону України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р. (далі – Закон про кадастр) сертифіковані інженери-землевпорядники як виконавці робіт із землеустрою, державні кадастрові реєстратори можуть нести дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність у порядку, який врегульований чинним

законодавством України, за порушення у сфері кадастру. Отже, юридична відповідальність у сфері реєстрації може бути, серед іншого, цивільною, дисциплінарною, адміністративною або кримінальною, однак встановлюється не в нормативно-правових актах земельного законодавства, а в інших галузях національної правової системи. Нормативні приписи, які закріплені в НПА земельного законодавства, містять бланкетні норми щодо юридичної відповідальності.

Відповідно до позиції Л. І. Калєніченко, у загальній теорії права є два основні підходи до визначення поняття «юридична відповідальність»: 1) юридична відповідальність як державний примус; інститут об'єктивного права та 2) юридична відповідальність як елемент правовідносин, інститут суб'єктивного права [9, с. 12]. Підтримуючи вказану позицію зазначимо, що до переліку ознак юридичної відповідальності у сфері реєстрації можна додати й інші, зважаючи на те, що загалом правове явище юридичної відповідальності є складним феноменом [10, с. 1].

Термін «юридична відповідальність» є поняттям, тому потрібно здійснити логічну операцію для розкриття його змісту, а саме суттєвих ознак реєстрації, до яких авторка відносить наступні.

Загалом, юридична відповідальність у сфері реєстрації, як і будь-який інший вид юридичної відповідальності, є частиною соціальної відповідальності. Юридична відповідальність відрізняється від інших видів відповідальності, оскільки переважно розглядається в теорії права як така, що настає ретроспективно, за дії, які уже були вчинені суб'єктами відповідних правовідносин. Юридична відповідальність має ознаку обов'язковості на відміну від інших видів відповідальності. Це судження може бути застосоване і до юридичної відповідальності у сфері реєстрації.

Юридична відповідальність є правовим явищем юридичної дійсності з точки зору філософії права, а також одним з фундаментальних правових явищ в українській правовій науці [11, с. 53].

Як форма впливу права, а саме правового регулювання, юридична відповідальність у сфері реєстрації є формою державного забезпечення правового регулювання, яке застосовується тоді, коли є порушення норм права. З точки зору нормативної основи права, юридична відповідальність у сфері реєстрації виражається в зовнішній формі нормативних приписів, оскільки права, обов'язки та санкції за порушення встановлюються у нормативно-правових актах.

Юридична відповідальність є однією з форм реалізації права. В контексті вчення про реалізацію права, юридична відповідальність може бути правовідносинами (з наявністю учасників, об'єктів та змісту правовідносин), юридичною діяльністю у формі правозастосування уповноважених суб'єктів владних повноважень або суб'єктів, яким були делеговані такі повноваження, щодо притягнення осіб, які здійснюють правопорушення, до юридичної відповідальності, шляхом застосування засобів примусу [12, с. 376]. На думку авторки, остання ознака є домінуючою, оскільки в правовій системі суспільства юридична відповідальність сприяє практичному перетворенню життя людей.

Можна підсумувати, що юридична відповідальність у сфері реєстрації – це комплексне правове явище, яке, перш за все, є формою реалізації права [13, с. 2], та передбачає настання обмежень прав майнового або немайнового характеру особи, яка здійснила порушення нормативних приписів у сфері реєстрації.

3. Принципи, підстави та види юридичної відповідальності у сфері реєстрації

Принципи юридичної відповідальності у сфері реєстрації є засадами, сутнісними ідеями, які визначають ознаки юридичної відповідальності як правового явища, що існує у формі нормативних приписів та правозастосовної діяльності як різновиду юридичної діяльності.

Можна виділити основоположні принципи юридичної відповідальності у сфері реєстрації (які також є основоположними принципами права): справедливість, рівність, свобода, гуманізм [14, с. 71, 72]. До загальних принципів юридичної відповідальності відносяться ті, що є і принципами права: правової визначеності, добросовісності, пропорційності, розумності [14, с. 73, 74, 75]. До галузевих принципів можна віднести ті, які існують в тих галузях права, які

передбачають порушення норм законодавства: трудового права (захист працівниками трудових прав, зокрема під час застосування юридичної відповідальності [15, с. 43]), цивільного права (справедливість, судовий захист прав, добросовісність, розумність [16, с. 19]), адміністративного права (заборона свавілля, доступ до незалежного суду як елементи принципу верховенства права [17, с. 42]), кримінального права (відповідальність за вчинення суспільно небезпечного діяння, яке є кримінальним правопорушенням відповідно до законодавства, відсутність відповідальність у разі відсутності вини, індивідуальний характер відповідальності) [18, с. 15], а також земельного права (забезпечення раціонального використання та охорони земель [19]). Зважаючи на викладене, орім основоположних, загальних та галузевих принципів, принципами юридичної відповідальності можна встановити наступні: законність, невідворотність юридичної відповідальності, рівність, індивідуальний характер, принцип *Non bis in idem*, принцип *Nulla Poena Sine Lege*.

Підставами настання юридичної відповідальності у сфері реєстрації є обставини (їхня сукупність), за умови наявності яких така відповідальність настає і є належною. Підстави є фактичні (фактично вчинене правопорушення) та юридичні (встановлення відповідного виду відповідальності у законодавстві, наявності індивідуального акту, що встановлює відповідальність правопорушника, наявності обставин, що виключають юридичну відповідальність правопорушника) [12, с. 377-380].

До видів юридичної відповідальності у сфері реєстрації можна віднести: цивільну, дисциплінарну, земельну, адміністративну, кримінальну [12, с. 380-384]. Цивільна відповідальність настає у разі вчиненні цивільно-правового делікту. Це вид відповідальності полягає в накладенні цивільно-правових стягнень на дієздатну фізичну чи юридичну особу з метою компенсації порушеного суб'єктивного цивільного права потерпілої особи. Цей вид юридичної відповідальності може застосовуватися до суб'єкта владних повноважень: відшкодування здійснюється за рахунок держави у результаті неправомірних дій державного кадастрового реєстратора (відповідно до ст. 80 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. (далі – Закон про державну службу), а також згідно з ч. 3 ст. 39 Закону про кадастр). Цивільна відповідальність може застосовуватися до сертифікованого інженера-землевпорядника, який здійснював реєстрацію, у разі завдання матеріальної шкоди особі, яка замовляла розроблення землевпорядної документації [19]. В кожному з випадків потрібно довести завдання шкоди.

Дисциплінарна відповідальність застосовується до державного кадастрового реєстратора відповідно до Закону про державну службу (статті 64-79). До підстав цього виду відповідальності можна віднести, зокрема невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків та перевищення службових повноважень, за винятком кримінального або адміністративного правопорушення. Підставою застосування дисциплінарної відповідальності є рішення про накладення дисциплінарного стягнення. До сертифікованого інженера-землевпорядника можуть застосувати дисциплінарну відповідальність (догана або звільнення відповідно до Кодексу законів України про працю), якщо він порушив свої трудові обов'язки (що може включати здійснення реєстрації згідно з пілотним проектом [20]) або застосування спеціального виду відповідальності – позбавлення сертифікованого інженера-землевпорядника кваліфікаційного сертифіката згідно зі ст. 69 Закону про землеустрій у разі порушення законодавства у сфері Державного земельного кадастру, що призвело до порушення прав заявників.

Адміністративна відповідальність настає тоді, коли є рішення суду або постанова уповноваженого суб'єкта владних повноважень щодо встановлення вини особи у здійсненні адміністративного правопорушення. Підстави адміністративної відповідальності встановлюються, зокрема Кодексом України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. Цей НПА містить наступні правопорушення, за які настає юридична відповідальність у сфері реєстрації: перекручення або приховування даних державного земельного кадастру та порушення законодавства про кадастр, що відносяться до адміністративних правопорушень у сфері охорони природи, використання

природних ресурсів. Особа, до якої може бути застосовано цей вид відповідальності, є державним кадастровим реєстратором, який є державним службовцем.

Кримінальна відповідальність є видом юридичної відповідальності, що встановлюється лише Кримінальним кодексом України від 05.04.2001 (далі – КК України) та передбачає застосування санкцій до особи, яка визнана винною відповідно до рішення суду та які передбачені цим НПА. Кримінальна відповідальність щодо реєстрації може застосовуватися тоді, коли порушення законодавства у сфері реєстрації є елементом складу іншого кримінального правопорушення (серед іншого, кримінальні правопорушення проти власності або у сфері службової, професійної діяльності, що пов'язане з наданням публічних послуг (наприклад, зловживання владою або службовим становищем). Кримінальні правопорушення у сфері реєстрації не встановлені у законодавстві.

Питання спеціальної земельно-правової відповідальності в науковій літературі викликає дискусії, оскільки не всі юристи виділяють такий вид відповідальності [21, с. 425]. На прикладі реєстрації можна побачити, що більшість видів відповідальності, які застосовуються, за своєю правовою природою належать до інших галузей права, відмінних від земельного. Дослідження питання виокремлення земельної відповідальності не є об'єктом цієї статті, однак авторка погоджується з позицією, що земельно-правова відповідальність загалом регулюється іншими галузями права. Проте у ЗК України передбачено відповідальність для заявника – скасування реєстрації, якщо не було здійснено державну реєстрацію права власності або іншого речового права на земельну ділянку протягом року з моменту її формування та внесення відомостей про неї до Державного земельного кадастру, що відбулося з вини заявника (ч. 13 ст. 79-1 ЗК України, ч. 10 ст. 24 Закону про кадастр). Щодо цього виду юридичної відповідальності, який полягає в скасуванні реєстрації, можна зробити припущення, що вона є земельно-правовою. Підставою для її застосування є: нормативне закріплення, фактичне здійснення правопорушення, складом якого є 4 елементи: суб'єкт (заявник), суб'єктивна сторона (наявність вини, що прямо вказано у ЗК України та Законі про кадастр, об'єкт (земельна ділянка, яка є сформованою як об'єкт цивільних прав, однак на яку не зареєстровано права в Державному реєстрі речових прав та їхніх обтяжень на нерухоме майно), об'єктивна сторона (бездіяльність заявника що полягає у відсутності дій спрямованих на реєстрацію; шкідливість наслідків у цьому випадку є формальною, тобто наявність шкідливого наслідку не є обов'язковою для встановлення відповідальності), наявність зв'язку між бездіяльністю та настанням формальних шкідливих наслідків. Таким чином держава сприяє тому, щоб заявники завершували набуття прав на землю та набували можливість розпоряджатися земельними ділянками.

4. Цілі та функції юридичної відповідальності у сфері реєстрації

Дослідження правової природи юридичної відповідальності у сфері реєстрації неможливо здійснювати без характеристики цілей та функцій цього правового явища, які можна розглядати як причину виникнення та критерієм оцінки ефективності юридичної відповідальності. Також ці правові явища пов'язані з формуванням правомірної поведінки суб'єктів земельних правовідносин та розвитком правової держави.

До цілей та функцій, які є пов'язаними між собою, можна віднести наступні. Загальносоціальні: 1) ціллю є запобігання подібним порушенням права в майбутньому (превентивна функція – утримання інших суб'єктів від вчинення правопорушень у сфері реєстрації); 2) ціль – формування правової поведінки у сфері реєстрації, якій кореспондує виховна функція (спрямована на учасників правовідносин з реєстрації щодо конкретного правопорушення та до інших суб'єктів прав з метою встановлення необхідного сприйняття права щодо реєстрації). Індивідуальні: 1) настання негативних наслідків для винної особи та каральна функція (зазнання винною особою негативних матеріальних та нематеріальних наслідків (догана, звільнення, штраф тощо); 2) компенсація шкоди постраждалій особі та відновлювальна функція (поновлення матеріальних втрат особи, яка постраждала,

внаслідок протиправних дій або бездіяльності під час здійснення реєстрації) [12, с. 384-387; 22, с. 829-833)].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Правова природа юридичної відповідальності у сфері реєстрації означає основне суттєве (зважаючи на лексичне значення слів «природа», «юридичний», «відповідальність»), яке пов'язане з правом, щодо настання обмежень прав особи, яка здійснила порушення нормативних приписів щодо реєстрації. До основного суттєвого у випадку юридичної відповідальності у сфері реєстрації авторка відносить: ознаки, поняття (яке визначають на підставі ознак), принципи, підстави, види, цілі та завдання. Загалом, юридична відповідальність є правовим явищем, що проявляється у різних формах (як форма державного забезпечення правового регулювання, правовідносини, юридична діяльність, правозастосування як форма юридичної діяльності), однак домінантною суттєвою ознакою можна вважати юридичну діяльність. Підстави юридичної відповідальності є такими ж, як і в інших видів юридичної відповідальності: фактичними і юридичними. Видами юридичної відповідальності у сфері реєстрації є цивільна, дисциплінарна, адміністративна, кримінальна, які регулюються іншими галузями права і до яких відсилають акти земельного законодавства через бланкетні норми. Водночас авторка виділяє також земельно-правовий вид відповідальності – щодо скасування реєстрації, якщо протягом одного року з моменту реєстрації землевласник або землекористувач не здійснив державну реєстрацію права власності або права користування на зареєстровану земельну ділянку. Цілями та функціями юридичної відповідальності є загальносоціальні та індивідуальні, які відрізняються загалом наступними спільними ознаками: запобігання новим порушенням у сфері реєстрації, настанні негативних наслідків для особи-правопорушника, компенсаційним характером.

Напрямком подальших досліджень є характеристика практичних проблем, які виникають під час юридичної діяльності у формі правозастосування щодо юридичної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Відмова у державній реєстрації земельної ділянки з підстав наявності в її межах іншої ділянки або її частини – як діяти державним реєстраторам? *Головне управління Держгеокадастру у Дніпропетровській області* : офіційний веб-сайт. URL: https://surl.li/qdathw (дата звернення: 22.04.2026).

2. Очколяс Д. Природа та структура теоретичної юридичної науки. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. URL: https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/35.pdf (дата звернення: 22.04.2026).

3. Гетьманцева Н., Процьків Н. Правова природа трудового та цивільного договорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. URL: https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/8/17.pdf (дата звернення: 22.04.2026).

4. Павлюк Н. Правова природа та поняття цивільних правовідносин: загальнотеоретичне дослідження. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. URL: https://lsej.org.ua/3_2022/21.pdf (дата звернення: 22.04.2026).

5. Заїка К. П. Правова природа та види правовідносин, які виникають у процедурі банкрутства. *Правове забезпечення адміністративної реформи.* 2024. № 1. URL: https://sulj.oduvs.od.ua/archive/2024/1/22.pdf (дата звернення: 22.04.2026).

6. Природа – тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн. *Словник – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн :* веб-сайт. URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=природа (дата звернення: 11.05.2026).

7. Суть – тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн. *Словник – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн.* URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=суть (дата звернення: 11.05.2026).

8. Відповідальність – Орфографічний словник української мови. *Slovnyk.me* : веб-сайт. URL: https://slovnyk.me/dict/orthography/відповідальність (дата звернення: 11.05.2026).

9. Калєніченко Л. І. Юридична відповідальність: поняття, ознаки. *Держава та регіони.* 2020. Т. 1, № 1 (67). URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/56f5ce26-2a62-4ffb-bc05-8696b545e34b/content (дата звернення: 22.04.2026).

10. Мисак О. І. Юридична відповідальність: проблеми та перспективи. URL: https://surl.li/beokiy (дата звернення: 11.05.2026).

11. Мацелюх І. А. Інститут юридичної відповідальності: теоретико-правовий дискурс. *Актуальні проблеми юридичної науки.* 2023. Т. 4 (41). URL: https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2023/4/10.pdf (дата звернення: 11.05.2026).

12. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. Загальна теорія держави і права. Харків : Право, 2009. 584 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI_2009/TEorijaDerjav_2009.pdf (дата звернення: 11.05.2026).

13. Ступак А. Л., Пархоменко Н. М. Реалізація права як основа правового порядку. URL: https://ivpp.kpi.ua/wp-content/uploads/%D0%A0%D0%95%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF-%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%90-%D0%AF%D0%9A-%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90-%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%92%D0%9E%D0%93%D0%9E-%D0%9F%D0%9E%D0%A0%D0%AF%D0%94%D0%9A%D0%A3.pdf (дата звернення: 13.05.2026).

14. Козюбра М. Загальна теорія права : підручник. Київ : Ваїте, 2014. URL: https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/8/f/283756.pdf (дата звернення: 13.05.2026).

15. Паньонко І. М., Мокрицька Н. П. Трудове право України : навчальний посібник. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2017. URL: https://surl.li/keovib (дата звернення: 13.05.2026).

16. Борисова В. І. (кер. авт. кол.), Баранова Л. М., Бєгова Т. І. Цивільне право : підручник : у 2 т. Харків : Право, 2012. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/CPU_1.pdf (дата звернення: 13.05.2026).

17. Ківалов С., Біла-Тіунова Л. Загальне адміністративне право України : підручник. Одеса : Фенікс, 2023. 791 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/4fmb_pravo/Admin.-pravo-2023-Kivalov.pdf (дата звернення: 13.05.2026).

18. Сташис В. В., Тацій В. Я. Кримінальне право України: загальна частина : підручник. Харків : Право, 2011. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI-2010/UgolovPravoZag.pdf (дата звернення: 13.05.2026).

19. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III : станом на 8 трав. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text (дата звернення: 13.05.2026).

20. Деякі питання реалізації пілотного проекту щодо внесення до Державного земельного кадастру відомостей про земельні ділянки сертифікованими інженерами-землевпорядниками : постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2025 № 794 : станом на 18 груд. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-2025-%D0%BF#Text (дата звернення: 13.05.2026).

21. Мірошниченко А. М. Земельне право України. Київ : Алерта, 2011. 678 с. URL: https://surl.li/msdjmf (дата звернення: 11.05.2026).

22. Олейников М. С. Функції юридичної відповідальності. URL: https://surl.li/pquuga (дата звернення: 13.05.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 31.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.11.2026